

Παναγία η Γαλόκτιστη: Η εκκλησία που κρατά ζωντανή την ιστορία και την παράδοση της Τηλλυρίας

/ [Οδοιπορικά](#)

Ένα μνημείο με ιστορία αιώνων, ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και ζωντανές λαϊκές παραδόσεις, η Παναγία η Γαλόκτιστη, ανάμεσα στον Πάνω και τον Κάτω Πύργο, εξακολουθεί να αποτελεί σημείο αναφοράς για τους κατοίκους της Τηλλυρίας. Η ιστορική εκκλησία, στην επαρχία Λευκωσίας, διατηρεί σημαντικά στοιχεία της μεσοβυζαντινής περιόδου, παρά τις φθορές που έχουν υποστεί οι τοιχογραφίες της, ενώ η ονομασία της συνδέεται με μια παράδοση που πέρασε από γενιά σε γενιά.

Τη διαχρονική σημασία του ναού υπογραμμίζει μιλώντας στο ΚΥΠΕ, ο Πρόεδρος του Κοινοτικού Συμβουλίου Κάτω Πύργου Τηλλυρίας και Πρόεδρος του Συμπλέγματος Κοινοτήτων Τηλλυρίας, Νίκος Κλεάνθους, τονίζοντας ότι το μνημείο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ιστορικής και πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής.

«Η Παναγία η Γαλόκτιστη είναι ένα από τα μνημεία που μαρτυρούν τη βαθιά

ιστορία και τη θρησκευτική παράδοση της Τηλλυρίας. Είναι ένας χώρος που συνδέει το σήμερα με την ιστορία και την παράδοση των προηγούμενων αιώνων», αναφέρει.

Η ονομασία του ναού συνδέεται με μια ιδιαίτερη τοπική παράδοση. Σύμφωνα με την αφήγηση που διατηρήθηκε στον χρόνο, η λάσπη που χρησιμοποιήθηκε για την οικοδόμησή του ζυμώθηκε με γάλα από τα κοπάδια των βοσκών της περιοχής, αντί με νερό, ώστε να στεριώσει η κατασκευή.

Με τον ναό συνδέεται, επίσης, το έθιμο του ραντίσματος με γάλα, ζωικό ή ανθρώπινο, με την προσδοκία της ίασης προβλημάτων υγείας. Η πρακτική αυτή αποτελεί μέρος της λαϊκής θρησκευτικής παράδοσης της περιοχής και αποτυπώνει τη στενή σχέση της πίστης με τις δοξασίες και την καθημερινότητα των κατοίκων.

Η ιστορική σημασία της Παναγίας της Γαλόκτιστης αποτυπώνεται και στα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά της. Ο κυρίως ναός είναι μικρών διαστάσεων, μονόχωρος και καμαροσκέπαστος, ενώ στη δυτική πλευρά του προστέθηκε τετράγωνος νάρθηκας, ο οποίος καλύπτεται με φουρνικό τρούλο.

Με βάση τα αρχιτεκτονικά και τεχνοτροπικά στοιχεία, η ανέγερση του κυρίως ναού τοποθετείται στον 11ο αιώνα, ενώ ο νάρθηκας και η δεύτερη φάση τοιχογράφησης χρονολογούνται στον 12ο αιώνα. Η διαδοχή των οικοδομικών και διακοσμητικών φάσεων αναδεικνύει τη μακρά ιστορική πορεία του μνημείου και τη σημασία του για τη μελέτη της μεσοβυζαντινής περιόδου στην Κύπρο.

Για την κατασκευή σημειώνει ο κ. Κλεάνθους χρησιμοποιήθηκαν τοπικοί ηφαιστειογενείς λίθοι, ψαμμιτόλιθοι και κροκάλες από το παρακείμενο ποτάμι, με ασβεστοκονίαμα ως συνδετικό υλικό. Ίχνη ερυθρόγραφης γεωμετρικής διακόσμησης διασώζονται στον δυτικό εξωτερικό τοίχο του νάρθηκα, ενώ το δάπεδο του ναού είναι στρωμένο με βότσαλα.

Ο ναός ήταν πλήρως διακοσμημένος με τοιχογραφίες, από τις οποίες έχουν εντοπιστεί δύο επάλληλα στρώματα. Παρά τις εκτεταμένες φθορές, διατηρούνται σημαντικά τμήματα του ζωγραφικού διακόσμου. Στην αψίδα του Ιερού Βήματος σώζεται ο Άγιος Αυξίβιος, μεταξύ συλλειτουργούντων ιεραρχών, ενώ στον βόρειο τοίχο του κυρίως ναού εικονίζονται οι Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη. Μέρος της σκηνής της Γέννησης του Χριστού διατηρείται στο φουρνικό, ενώ στον βόρειο πεσσό του νάρθηκα εικονίζεται ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ως μέρος της σκηνής της Δέησης.

Ξεχωριστή θέση κατέχει η μεγάλων διαστάσεων εφέστιος εικόνα της Βρεφοκρατούσας Παναγίας, η οποία χρονολογείται στα τέλη του 13ου αιώνα. Μαζί με τις τοιχογραφίες και τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, αποτελεί σημαντικό στοιχείο της καλλιτεχνικής και εκκλησιαστικής αξίας του ναού.

Για την τοπική κοινωνία, ωστόσο, η Παναγία η Γαλόκτιστη δεν είναι μόνο ένα μνημείο ιστορικής και αρχαιολογικής σημασίας. Παραμένει ένας χώρος συνδεδεμένος με την πίστη, τις παραδόσεις και τη συλλογική μνήμη των κατοίκων.

Ο Νίκος Κλεάνθους υπογραμμίζει ότι η προστασία και η ανάδειξη τέτοιων μνημείων είναι απαραίτητες για τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής. «Τα μνημεία μας είναι η ζωντανή απόδειξη της ιστορίας μας. Δεν είναι απλώς παλιά κτίσματα. Μέσα από αυτά μπορούμε να κατανοήσουμε την πορεία των ανθρώπων που έζησαν εδώ, την πίστη τους, την τέχνη τους και τον τρόπο με τον οποίο δημιουργήθηκε η κοινωνία της Τηλλυρίας», σημειώνει.

Η Παναγία η Γαλόκτιστη εξακολουθεί να ενώνει διαφορετικές εποχές της κυπριακής ιστορίας. Η αρχιτεκτονική της, οι σωζόμενες αγιογραφίες, η εικόνα της Παναγίας και η παράδοση που συνοδεύει την ονομασία της συνθέτουν μια πολύτιμη παρακαταθήκη για την Τηλλυρία και την Κύπρο, αναδεικνύοντας τη σημασία της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της μεταβίβασής της στις νεότερες γενιές.

(Πηγή: ΚΥΠΕ)